

« LA FRANCOPOLYPHONIE », Nr. 8, vol. 1, 2013 :
*L'interculturalité et la mondialisation sémiotique
à travers la linguistique et la traduction,*
Chișinău, ULIM, 2013, 288 p.

Alexandra Cuniță*

“LA FRANCOPOLYPHONIE”, No. 8, vol. 1, 2013:
**Interculturalism and Semiotic Globalization through Language and
Translation, Chișinău, ULIM, 2013, 288 p.**

Revista anuală „La Francopolyphonie” este publicația Universității Libere Internaționale din Moldova (ULIM), mai precis a Institutului de Cercetări Filologice și Interculturale (ICFI) din cadrul Facultății de Litere, facultate care, prin activitatea de formare a tinerilor interesați de cariera didactică, prin relațiile internaționale pe care le gestionează cu succes la ora actuală, prin contribuția corpului ei academic la viața culturală a Republicii Moldova, și-a asigurat o poziție importantă în cadrul ULIM. Creată în 2006, anul înființării ICFI, pentru a asigura difuzarea în rândul publicului a actelor colocviului organizat de Institut în fiecare an, în luna martie, în cinstea Zilelor Francofoniei, „La Francopolyphonie” a devenit, după numai trei ani, în 2009, o revistă care, datorită prestigiului internațional dobândit, a primit din partea organismelor specializate AȘM și CNAA statutul de publicație de categoria B.

Prin grija directorului său, profesor universitar doctor Elena PRUS, a directorului adjunct, conferențiar universitar doctor Victor UNTILĂ, și a directorilor de cercetare: profesorii universitari doctori Ana GUTU, Ion MANOLI, Dragoș VICOL, alături de care se află conferențiarul universitar doctor Ludmila LAZĂR, Institutul de Cercetări Filologice și Interculturale din Chișinău și-a câștigat o binemeritată reputație pentru bogata și variata activitate desfășurată de la crearea sa, în următoarele direcții principale: Terminologie și traducere; Lingvistică și glotodidactică; Literatură și interculturalitate; Comunicare și mass-media. Este absolut normal deci ca fiecare număr publicat să se înscrie riguros în direcțiile de cercetare anunțate, să reflecte calitatea contribuțiilor profesorilor-

* Professor PhD, University of Bucharest, sanda.c@clicknet.ro

cercetători la schimbul de idei susținut pe plan internațional în jurul unor axe tematice de real interes pentru specialiști, să ofere, prin calitatea articolelor sau studiilor apărute, modele utile tinerilor absolvenți sau viitorilor cercetători ce ies și vor continua să iasă de pe băncile ULIM. Ne exprimăm convingerea că vom putea vorbi despre merite asemănătoare și în cazul conținutului următorului număr – cel de-al 9-lea – aflat acum în pregătirea profesorilor-cercetători de la ICFI a Facultății de Litere.

Numărul 8 al revistei, pe care îl prezentăm aici, reunește contribuțiile participanților la Colocviul internațional *L'interculturalité et la mondialisation sémiotique à travers la linguistique, la littérature, la traduction et la communication*, organizat de ICFI – ULIM în colaborare cu Universitatea Paris-Est Créteil, la Chișinău, în 29 martie 2013.

Volumul, deschis de un „Avant-propos” semnat de Colegiul redacțional, conține 26 de articole repartizate în trei mari secțiuni: *Interculturalité, sémiotique et le nouvel entendement humain* (75 de pagini), *Interculturalité et sémio-linguistique* (122 de pagini), *Interculturalité et alternatives sémiotiques de la traductologie* (75 de pagini). Articolele, semnate în marea lor majoritate de profesori-cercetători din Republica Moldova, dar și de colegi specialiști din România, Franța, Belarus și Ucraina, sunt redactate de regulă în limba franceză sau în limba română; există însă și un articol elaborat în limba engleză, precum și două articole redactate în limba rusă. Fiecare articol este însoțit de două rezumate elaborate în limbi diferite, autorul sau autorii având de ales, pentru a le scrie, între limbile franceză, engleză și română, și de un număr de trei-cinci cuvinte-cheie. Acolo unde există, notele sunt plasate la sfârșit, înainte de referințele bibliografice și, uneori, de lista surselor utilizate pentru culegerea exemplurilor.

Conceptul federator al întregului volum este conceptul de *interculturalitate*. Faptul nu este de natură să-l surprindă pe cititor: volumul face cunoscute lucrările unui colocviu internațional al cărui titlu conține, în poziție inițială, chiar cuvântul *interculturalitate*; în plus, după cum se poate citi chiar în primele rânduri ale prezentării de pe coperta a IV-a a cărții, Universitatea Liberă Internațională din Moldova „a fait de l'ouverture sur le monde, sur les langues et les cultures étrangères, un axe prioritaire de sa politique”.

Ființa umană, afirmă profesorul universitar și expertul UNESCO Jacques Demorgon în primul articol al volumului de care ne ocupăm, este o ființă neotenă. Deși definiția *neoteniei* face obiectul unor discuții prelungite între specialiști, dicționarele care înregistrează neologismul propun următoarea explicație: „(biol.) persistență a caracterelor juvenile în stadiul de adult” (Florin Marcu, *Marele dicționar de neologisme MDN*, ediția a X-a, București, Saeculum Vizual, 2008, p. 640). *Neotenia*

apare pe fundalul unei evoluții neterminate, nu este un fenomen liniar și nu se știe precis în ce măsură este rezultatul unor determinări biologice, ce determină la rândul ei și cât de mult poate influența evoluția în cadrul căreia se înscrie. „La nature programme relativement l’animal. L’araignée sait tisser sa toile ; l’oiseau sait construire son nid. Il y a donc, inscrits dans leur structure même, des programmes d’action pour entretenir leur vie. [...] L’humain ne dispose pas d’un programme d’architecture. [...] L’inachèvement de l’être humain – sa néoténie – se transforme [...] d’inconvénient en avantage. L’être humain, ne recevant pas de la nature un programme d’architecture, c’est d’abord un manque ! Mais, s’il l’invente, il ne sera pas tenu d’avoir toujours le même [...]. Bref, il pourra évoluer avec un nouvel atout considérable, celui de suivre, voire même d’anticiper, les évolutions de son environnement, pour mieux s’adapter” (Jacques Demorgon, p. 15). În concepția autorului articolului, matricea „aventurii umane” este tocmai „interculturalul geostoric mondial”, care presupune un „intercultural antropologic”. Prin mijloacele pe care le au, oamenii *produc*, dar și *distrug*. Prin *limbile-culturi* în care se exprimă își pot făuri noi mijloace care să-i ajute să-și rezolve conflictele de interese, problemele de tot felul, mai ales cele geopolitice și transpolitice. Este bine ca, în lumea atât de agitată și imprevizibilă în care trăim, oamenii să se cunoască reciproc, să cunoască fiecare mijloacele și scopurile celuilalt, să-și facă fiecare cât mai bine cunoscute propriile mijloace și scopuri sau idealuri. Comunicarea – directă sau facilitată de diverse categorii de mediatori, printre care și profesorii care predau limbile-culturi străine, dar și traducătorii –, poate contribui la crearea unei „umanități mai puțin inumană”. Concluzia lui Jacques Demorgon este clară: „Il est [...] possible de situer la *semiosis* de l’interculturel mondial. Entre l’homínisation incontournable et l’humanisation possible, l’homínescence figure le chemin commencé mais certainement pas garanti” (p. 33). Și imediat ni se amintește că, potrivit anumitor filozofi, alternativa acestei *semioze* este foarte probabil războiul...

Celelalte repere conceptuale, definiții pentru orizonturile în care se înscriu articolele reunite, sunt cele de *mondializare semiotică* sau, mai general, de *semiotizare*. Acestea nu sunt peste tot prezente în mod explicit, dar cititorul atent le recunoaște ușor, le identifică fără vreun efort special în cursul lecturii textelor. Unii autori simt totuși nevoia unor precizări preliminare.

Făcând apel la cuvintele unui filozof și sociolog ca Jean Baudrillard, a cărui gândire a marcat profund societatea franceză în a doua jumătate a secolului al XX-lea, Victor Untilă vorbește în articolul său (p. 56) despre rolul *logosului* uman (= limbaj și gândire) în „revoluția semiotică

a lumii actuale”, o lume a semnelor în curs de transformare, o lume pe care *mondializarea* o obligă la schimbări radicale. *Mondializarea* sau *globalizarea*? Citându-l pe Jean-Marc Defays, Angelica Vâlcu ne amintește (p. 253) că lumea de azi este o lume a *globalizării* definite ca „extension du raisonnement économique à toutes les activités humaines”, dar și o lume a *mondializării* înțelese ca „extension planétaire des échanges, qu’ils soient culturels, politiques, économiques ou autres”. În virtutea distincțiilor stabilite de aceeași sursă, autoarea merge mai departe și ne atrage atenția asupra faptului că termenul *mondializare* este potrivit când ne referim la procesul ce afectează în prezent domeniul tehnic, schimbul de mărfuri, circulația informației etc, în vreme ce pentru a desemna recunoașterea tot mai largă a valorilor, a drepturilor omului sau adoptarea în tot mai multe țări a principiilor democrației și acceptarea diferențelor culturale este necesar să se recurgă la alt termen, cel de *universalitate*.

Alte câteva concepte își fac loc, în mod absolut justificat, în celelalte articole incluse în volum.

Fără a ne mai opri asupra acestor concepte, vom sublinia aici doar faptul că, într-un fel sau altul, toate articolele confirmă și întăresc concluzia profesorului Jacques Demorgon, citată mai sus. Confirmarea cea mai clară se găsește în articolul academicianului Răzvan Theodorescu, al cărui demers – specific specialistului în istoria țărilor și a națiunilor europene, dar și specialistului în istoria religiilor și a artelor – ne permite să descoperim cele mai puternice argumente în favoarea unei noi și autentice semioze a interculturalului. Desigur, privind totul nu la nivel mondial, ci la nivelul continentului pe care ne este dat să locuim... „[...] le Sud-Est européen participe, par des valeurs, des coutumes, des aspirations et des habitudes communes qui composent un modèle culturel, à la vie spirituelle [...] de l’espace orthodoxe-islamique de la mer Noire et du Caucase et de l’espace catholique-protestant de l’Europe danubienne, parties composantes, les deux, de la grande Europe” (Răzvan Theodorescu, p. 52). Vocația politică și economică a acestor locuri, modelată de o istorie zbuciumată cu multe confruntări sângeroase și cu rare momente de cooperare, este aceea de a uni „spațiul eurasiatic cu cel euroatlantic, Marea Neagră cu Rinul, Mediterana cu lumea germanică”.

Numai dacă cei de pe aceste meleaguri nu vor ignora vocația amintită, vor fi feriți în viitor de fantasme politice, de pericolul de a urmări idealuri utopice (Răzvan Theodorescu, p. 53).

Dacă istoricul, cu vasta și pătrunzătoarea sa privire asupra vieții neamurilor dintr-o anumită zonă a Europei, cu învățămintele desprinse din îndelungate și minuțioase analize ale evenimentelor de tot felul

⊙ REVIEW ARTICLES

petrecute pe aceste tărâmurii, ajunge în mod firesc la astfel de concluzii, iată că ideea necesității imperioase de a comunica, indiferent de limbă, cu semenii, de a pune laolaltă o prețioasă experiență – larg culturală – acumulată în timp este subliniată, într-un mod poate oarecum neașteptat dar absolut justificat, de autoarea unui articol consacrat „(inter)net-lingvisticii în societatea informațională globală”. Făcându-se ecoul unor afirmații datorate altor specialiști, Elena Ungureanu (p. 141) spune: „In contextul revoluției Internet, mondializarea semiotică presupune intercomunicarea limbilor, [...] amestecul limbilor și amestecul semnelor, generarea de noi sisteme, semne și spații de comunicare comune pentru toate limbile sau recunoscutibile în toate limbile”. Este adevărat că într-o lume deschisă spre comunicare, în care fiecare individ dorește/urmărește „să existe on line” sau chiar „să existe ca link activ”, nu mai contează prea mult felul în care acesta își exprimă gândurile, ci mai curând gândurile în sine. Trebuie reținută însă și remarcă făcută deja de ceva vreme de cei care studiază „revoluția Internet” din diverse unghiuri de vedere: vânzarea și cumpărarea cuvintelor îi fac tot mai bogați pe proprietarii motoarelor de căutare...

Trăim într-o societate coextensivă întregii lumi, subliniază semnatarul *Cuvântului înainte*, într-un „univers de semne” tot mai diferite de cultura și de sensibilitatea noastră, de felul nostru de a înțelege lucrurile care ne înconjoară. Înseși reprezentările noastre simbolice, purtătoare ale unor componente de natură culturală, sunt supuse schimbărilor, care sunt de regulă profunde și destul de rapide. În aceste condiții, *semiotica*, ea însăși afectată de *globalizare*, este obligată să se repună în discuție, să-și reevalueze demersul și metodele, practicile, în măsura în care trebuie să facă oficiul de punte de legătură între diversele civilizații ce se confruntă. Schimbările care intervin în descifrarea relației dintre semne și semnificații impun ajustări importante pe planul interpretărilor lingvistice, al semioticii literare, al concepțiilor traductologilor.

Această mișcare înnoitoare care se poate vedea în fiecare dintre domeniile enumerate, mișcare legată de noua importanță căpătată de *interculturalitate* în amplul proces al *globalizării*, este surprinsă cu destulă exactitate în aproape toate articolele reunite în volumul nr. 8/2013 al revistei bianuale „La Francopolyphonie”. Fapt ce recomandă publicația atât lecturii pretențioase, experte, a specialiștilor, cât și lecturii începătorilor într-ale cercetării filologice, care nu a ajuns încă la profunzimea necesară.